

УДК 373.3.016:811.371.26

DOI 10.24919/2411-4758.2017.110171

Світлана ЛУЦІВ,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) slutsiw@mail.ru
orcid.org/0000-0003-3219-7779*

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРАКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті з'ясовано, що серед багатьох психологічних факторів, які використовує учитель під час формування в першокласників позитивного ставлення до навчання важливе місце займає педагогічна оцінка. Доведено, що словесне оцінювання знань допомагає учневі самому оцінити свої знання і здібності: одні позбуваються своєї самовпевненості й самозаспокоєння, другі починають усвідомлювати свої труднощі, треті починають відчувати впевненість у власних силах. Все це сприяє формуванню позитивного ставлення учнів першого класу до навчання.

Ключові слова: оцінка; форми оцінювання; навчальні досягнення; знання; вміння; навички.

Лит. 3.

Світлана ЛУЦІВ,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры филологических дисциплин и методики их преподавания в начальной школе, Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) slutsiw@mail.ru

ОЦЕНКА ПЕРВОКЛАСНИКОВ НА УРОКАХ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ НОВОГО СОДЕРЖАНИЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье установлено, что среди многих психологических факторов, которые использует учитель при формировании у первоклассников позитивного отношения к обучению важное место занимает педагогическая оценка. Доказано, что словесное оценивание знаний помогает ученику самому оценить свои знания и способности: одни избавляются своей самоуверенности и самоуспокоенности, вторые начинают осознавать свои трудности, третьи начинают чувствовать уверенность в собственных силах. Все это способствует формированию положительного отношения учащихся первого класса к обучению.

Ключевые слова: *оценка; формы оценивания; учебные достижения; знания; умения; навыки.*

Лит. 3.

Постановка проблеми. В умовах переходу початкової школи на новий зміст навчання перед вченими, вчителями та методистами постало завдання наукового обґрунтування та впровадження у навчальний процес нових дидактичних засобів пізнавальної діяльності, спрямованих на стимулювання активності школяра у сучасній школі.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку освіти є формування в учнів сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. Це вимагає нових підходів до конструювання навчально-виховного процесу.

Така динаміка змін, що відбуваються в сучасному світі, потребує змін і у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів, визначення рівня володіння знаннями, уміннями й навичками учнів початкових класів, що є особливо важливим з огляду на те, що навчальна діяльність у кінцевому результаті має не просто дати людині суму знань, умінь чи навичок, а сформувані рівень компетенції.

Аналіз досліджень. У теоретичному плані проблема оцінювання учнів початкової школи висвітлюється науковцями, психологами, педагогами, методистами. Серед них можна назвати Амонашвілі Ш.О., Богуш А.М., Гончаренка С.У., Савченко О.Я., Сухомлинського В.О., Фіцулу М.М., Ярмаченка М.Д. та інших.

Мета статті. У статті маємо на меті проаналізувати різноманітні форми і прийоми оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі засвоєння української мови у першому класі.

Виклад основного матеріалу. У педагогіці давно почали розглядати і вивчати проблему оцінювання. Дослідники у своїх працях стверджують, що оцінкова система балів виникла у схоластичних школах середньовіччя. Оцінка дуже легко ввійшла до практики шкіл різних країн. Як відомо, школа ХХ ст. володіла тільки силовою оцінкою: бали, цифри, використовуючи які, учитель проявляв суб'єктивність при оцінюванні знань школярів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів сучасної початкової школи зорієнтоване на формування його рефлексивної позиції, мотивації на досягнення успіху в особистісному зростанні. Тому важливим фактором є те, що результати навчальних досягнень першокласників мають бути описовими, з детальним поясненням досягнень учня та доброзичливою допомогою.

Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних навчальних програм. Його результатом є педагогічна оцінка, яка відображається в оцінювальних судженнях і висновках учителя вербально, або в балах. Виставлення балів обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями.

В «Українському педагогічному словнику» Гончаренка С. сказано, що вербальний (від. лат. *verbum* – слово) – означає словесний, мовний, усний [1, 50].

При оцінюванні діяльності шестилітніх учнів перед учителем постають такі питання: якою має бути педагогічна оцінка; що саме треба оцінювати в діяльності учня; за яких умов оцінка має ефективний вплив на формування позитивного ставлення до навчання дітей шестирічного віку.

При вербальному оцінюванні використовуються як усні, так і письмові оцінні судження, які характеризують процес навчання і відображають кількісний і якісний його результати: ступінь засвоєння знань і вмій з навчальних предметів та характеристику особистісного розвитку учнів.

Характеристика особистісного розвитку учнів відображає самостійність, відповідальність, комунікативність, уміння працювати в групі, ставлення до навчальної праці, рівень прикладених зусиль, сформованість навчально-пізнавальних інтересів, ціннісних орієнтирів та загальнонавчальних умінь тощо та здійснюється вербально під час поточного контролю.

Один із педагогів сучасності Фіцула М.М. вважає, що до критеріїв оцінювання треба віднести такі показники:

- обсяг знань, що визначається кількістю всіх елементів знання про вивчений об'єкт, передбачений навчальною програмою;
- міцність знань – збереження в пам'яті вивченого матеріалу, що характеризується повнотою і тривалістю, легкістю та безпомилковістю відтворення;
- оперативність знань – вміння учня використати знання у стандартних однотипних умовах;
- гнучкість знань - вміння знаходити варіативні способи їх застосування в змінених умовах;
- конкретність і узагальненість – вміння розкрити конкретні вияви узагальненого знання та підтвердити конкретні знання під узагальнення;
- систематичність і системність, що характеризують різні аспекти знань учнів;

- вміння викласти знання в усній, письмовій і графічній формах, дотримуючись логічної послідовності, граматичної та стилістичної грамотності, виразною, багатою мовою;
- якість умінь та навичок [3, 197].

Під час оцінювання важливо визначити фактичний рівень знань, умінь та навичок, співвідношення його з еталонними (визначеними програмою), подати результат перевірки у вигляді оцінки.

Об'єктом контролю у процесі навчання є знання, вміння та навички, досвід творчої діяльності учнів, досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу.

Аналіз об'єктів контролю в початкових класах дозволяє визначити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів. До них належать:

- якість знань: міцність, повнота, глибина, узагальненість; систематичність, системність;
- рівень сформованості умінь (предметних, розумових, загальнонавчальних, оцінних): копіювання зразка, способу діяльності, виконання за зразком, за аналогією і в нових ситуаціях;
- рівень оволодіння досвідом творчої діяльності : уміння виконувати процедури творчої діяльності та розв'язувати проблему (частково-пошукову, пошукову);
- рівень самостійності учня при виконанні завдань: відсутня готовність до сприймання допомоги, виконує із значною допомогою, виконує без допомоги.

Перевірку навчальних досягнень учнів початкової школи важливо здійснювати з урахуванням принципів психологічної комфортності і здоров'язбережувального характеру навчально-виховного процесу.

Отож, оцінюючи мовленнєву діяльність, шестилітніх учнів учитель має враховувати такі принципи як: усвідомлення учнем початкової школи вимог, котрі ставить вчитель до їх навчальної діяльності; поява позитивних і негативних переживань, що пов'язані з оцінкою; чи викликає оцінка у шестилітнього учня бажання вчити рідну мову, долати труднощі, які при цьому виникають [2, 521].

Оскільки оцінювання у початковій школі ґрунтується на врахуванні рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач ми виділили чотири рівні успішного оволодіння молодшими школярами знаннями, вміннями й навичками в процесі навчання: високий, достатній, середній, початковий.

Відносно цих рівнів ми розробили словесні форми і прийоми оцінювання навчальних досягнень шестирічних учнів у процесі засвоєння української мови у 1-ому класі.

Високий рівень

Ти дійсно досягнув відмінних успіхів.
У тебе надзвичайно добре вийшло.
У тебе надзвичайно добре і вдало виконано завдання.
З роботою справився дуже добре.
Задоволена твоєю роботою. Умієш.
Чудово! Задоволена. У тебе є власна думка.
Увесь клас і я пишаємося тобою.
Відмінні успіхи. Прекрасно!
Блискуча відповідь. Чудові знання!
Добре, що ти маєш власну думку.
Ти можеш творити!
Ти дуже старався.

Достатній рівень

Постарайся ще краще.
Як гарно ти працюєш!
Я погоджуюся з тобою.
У тебе добре виходить. Ти вмієш висловлюватися.
Як дотепно ти висловився (висловились).
Як вдало і влучно виконав (виконала) завдання.
Правильно написав (зробив).
Ти добре виконала (виконав) це завдання.
Добре орієнтуєшся.
Можеш потішитися, добре орієнтуєшся в питаннях звукового і звуко-буквеного аналізу.
Ти багато вже вмієш.
У тебе хороший результат відносно вчорашньої роботи.
Ти показуєш хороші знання.
У тебе добре все виходить.

Середній рівень

Добре, що ти намагася виконати це завдання.
Постарайся краще виконати завдання, пригадай, як ми виконували подібне до цього завдання.
Ти розумієш послідовність виконання звукового аналізу, однак перескакуєш у характеристиці звуків.
Видно, що старася.
Орієнтуєшся у роботі, однак треба ще працювати.
Досить добре.
Може бути, як ти виконав завдання.
Досить вдало ти висловився.

З хорошим старанням вітаю тебе. Значно кращі успіхи в тебе.

Значно краще. Ніж у попередній раз.

Досить добре у тебе виходить.

Ти можеш постаратися краще.

Початковий рівень

Ти маєш постаратися.

Уже зовсім інші справи. Вже інакше. Вже краще.

Доклади більше старань.

Ти здатний (здатна) на краще.

У тебе все вийде тільки ти зверни увагу на...

У тебе має вийти добре.

Значно краще. Треба працювати! Старайся і все буде добре.

Що в тебе не так? Подумай. Звір написано на зразку зі своїм написаним у зошити.

Спробуй виконати роботу над звуками не поспішаючи.

Обведи зразок написаної букви і напиши сам.

Я рада, що ти все правильно зрозумів (зрозуміла).

Давай відповіді конкретніше тоді краще справишся із поставленим завданням.

Ти вже більше працюєш над собою.

Важливою умовою формування в учнів бажання вчитися є об'єктивність і справедливість оцінного судження з боку вчителя. Звичайно, кожна дитина переживає за оцінку, і це формує відповідний тип ставлення до діяльності. Треба бути дуже уважним до висловлення оцінних суджень. Правильне виконання кожного мовного завдання, активна участь кожного школяра залежить від того чи усвідомлює дитина, що саме йому треба виконати, що в його навчальній діяльності головне; що саме оцінюватиме вчитель. Якщо учень усвідомлює, якими мають бути результати його навчальної діяльності, які вимоги ставить учитель, то дитина буде намагатися виконати ці вимоги.

Учительська оцінка (позитивна чи негативна) діяльності учня призводить до того, що кожна дитина має усвідомити ті вимоги, які перед ним ставляться.

Під час оцінювання знань, умінь і навичок учнів в період навчання грамоти важливо враховувати такі психолого-педагогічні умови впливу педагогічної оцінки: створення емоційно-позитивної ситуації оцінювання. Для цього треба врахувати доброзичливість, відповідне звернення до учнів, мотивацію оцінки. Важливе значення має і індивідуалізація оцінювання, під час якого необхідно вимагати від учнів усвідомлення ними вимог, які ставить учитель, а також появу позитивних і

негативних переживань, що пов'язані з оцінкою їхніх знань та творчих умінь і навичок.

Ці умови при правильному використанні вчителем видів оцінних суджень виступають важливими факторами формування позитивного ставлення до оцінки, а значить і до навчання української мови першокласників.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. На нашу думку, словесна оцінка успіхів першокласників створює основу для гуманізації навчання. Вона передбачає ліквідацію страху, боязкості помилитися. Словесне оцінювання має не обмежуватися одним словом, а включати в собі декілька речень, об'єднаних однією думкою, що висловлює вчитель, а вчитель у початковій школі має бути ключовою фігурою, яка власним прикладом формує позитивне ставлення дитини до себе, інших учнів, педагогів, школи, навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні проблеми шкільного моніторингу як засобу якісних змін у початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Луців С. Слово як засіб оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів у процесі засвоєння української мови / С. Луців // Рідне слово в етнокультурному вимірі [Текст] : зб. наук. праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2013. – С. 516 – 522.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів / М. М. Фіцула. – К.: «Академія», 2000. – 544с.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. (1997). *Ukrayinskyu pedahohichmyy slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]
2. Lutsiv, S. (2013) Slovo yak zasib otsinyuvannya navchalnykh dosyahnenn uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi zasvoyennya ukrayinskoyi movy [Word as a means of evaluating the educational achievements of elementary school students in the process of mastering the Ukrainian language]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native word in the ethnocultural dimension*. Drohobych: Posvit. [in Ukrainian]
3. Fitsula, M. M.(2000) *Pedahohika: Navchalnyy posibnyk dlya studentiv [Pedagogics: A manual for students]*. Kyiv: «Akademiya» [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 15.09.2017 р.